

HERALDISK TIDSSKRIFT

1961 • BIND 1 • NR 4 • SIDE 147-149

Heraldikens inverkan på brukskonsten
Av Olof Eriksson

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Heraldikens Inverkan på Brukskonsten

Av *Olof Eriksson*

ORDET »heraldik« framkallar hos nutidens människa en mer eller mindre dunkel bild av medeltida riddare med sköld och rustning. Det är en bild av någonting för länge sedan svunnet, som icke har någon betydelse för vår, på tröskeln till världsrymdens erövring stående tid. Detta är dock helt oriktigt. Ehuru heraldikens form- och färgspråk med dess mårgfulla regler skapades och utvecklades av medeltidens ridderskap, har det ännu icke förlorat sin betydelse. Fortfarande följa vi många heraldiska bruk och använda ännu i dag heraldiska emblem, dock oftast omedvetet och omärktligt.

Staternas, städernas, kommunernas, släkternas m. fl. vapen och flaggor är naturligtvis klart heraldiska. Men heraldiken förekommer mer eller mindre dold i många andra sammanhang. Fotbollslagets färgrika dräkter med tillhörande randiga strumpor är i själva verket heraldiska. Dräkten är lagets sammanhållande kännetecken, som skiljer det från andra lag. Industri- och affärsföretagens märken och stämplor är även de på sitt sätt heraldiska till sin karaktär. Så är även olika sällskaps och föreningars märken, flaggor, miniatyrvimplar samt utmärkelse- och förtjänsttecken utan vidare heraldiska emblem. Trafiktecken med sina kraftigt stiliserade och färgstarka bilder hör även till samma grupp.

Särskilt talrikt förekommer heraldiskt påverkade bruk inom armén. Det är naturligt, att många bruk inom krigsmakten bibehållit från riddartiden härstammande drag. Uniformernas detaljer, knappar, epåletter, ärmmärken

m. m. är ofta försedda med statens sinnebild. Även uniformernas rangtecken såsom stjärnor, rosor, raka och vinkelböjda band – oftast i guld eller silver – är rent heraldiska kännetecken. Av den medeltida riddarens färgsprakande torneringsdräkt återstår hos vår tids asketiska uniformer som ett slags relikter bjärt färgade galoner samt guld- och silversnoddar.

Många för vår allt mer maskinella tid typiska tekniska symboler har tagits från heraldikens formvärld. Som exempel må tjäna den elektriska högspänningens blix och växelströmmens våglinje. Den internationella turisttrafiken använder många tecken av heraldisk natur, då man även utan språkkunskaper kan förstå dem. Sådana är bl. a. tidtabellernas korsade kniv och gaffel, dricksglas, korsade hammare m. m. T.o.m. i ödemarken finner vi ett slags heraldik. De arktiska trakternas renherdar har för länge sedan skapat ett ännu använt

Olof Eriksson er födt 1911. Reklamekonstner hos Stockmanns Varuhus i Helsingfors og næstformand i det Finske Heraldiske Selskab. Har komponeret ca. 100 kommunevåbener for finske købstæder, byer og landkommuner, samt emblemer, varemærker, firmamærker og faner for talrige institutioner, foreninger og firmaer. Lærer i heraldik, grafisk stil, typografi og skilteskrivning ved Konstindustriella Læroverket i Helsingfors.

Gustaf von Numers: Närpes kommunfana. Fält är rött, sjöblad gul, och vingarna vita.

system av örnmärken för identifiering av sina djur. Detta system med sina märken och klara, kortfattade terminologi kan förliknas vid heraldik.

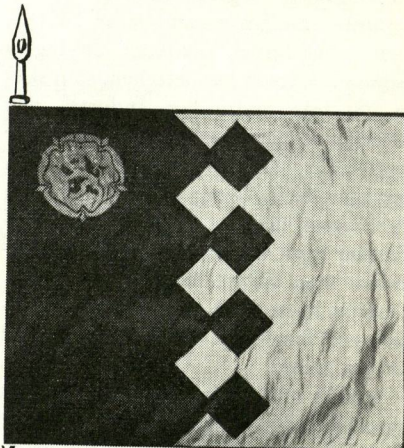
Vi har sett, att vardagslivet bjuder på mera heraldik, än man vid första påseendet skulle tro. En annan sak är om sinnebilderna inom denna vardagsheraldik alltid är komponerade och stilsierade på bästa möjliga sätt? Uppfyller de sin uppgift att vara framförallt lättuppfattade och slående tecken för vad de skall uttrycka? På detta kan man svara både ja och nej.

Mycket ofta är kännetecknet komponerat av en person, som är helt främmande för heraldiskt tänkande och heraldiska uttrycksformer. Heraldikens djupa förfallsperiod under 1700- och 1800-talen inföll under en tid, då industrialismens frammarsch och ett kraftigt ekonomiskt uppsving helt förändrade människornas vardagsliv. De snabbt utvecklade samfärdsmedlen befrämjade radikalt möjligheterna till umgänge mellan individer och folk. Helt nya, stora yrkesgrupper uppstod. Förändringarna inom samhället gav upphov till nya politiska åskådningar och grupper. Den ökade fritiden har, särskilt inom

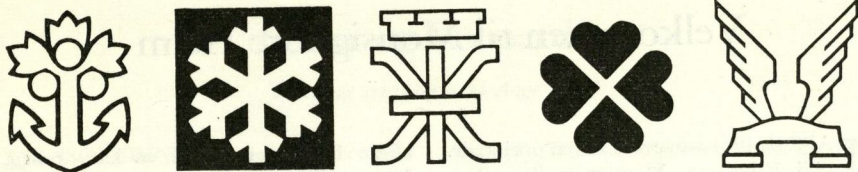
vårt århundrade, fört med sig nya intressen och tidsfördriv. Alla dessa grupper och verksamhetsformer behöver egna kännetecken.

Som redan nämndes, inföll denna omvälvning under heraldikens djupaste förfallsperiod. Det är naturligt, att de nya grupperna sökte förebilder till sina emblem hos sin egen tids heraldiska konst. Denna naturalistiska och överbelastade, sötsliskiga och romantiserande heraldik var en allt annat än lämplig förebild. Det är ej heller förvånansvärt, att många då skapade kännetecken är svaga och stillösa.

Under de senaste decennierna har det uppstått ett nytt intresse för heraldik, vilket stöder sig på studier av vapenväsendets ursprungskällor. Även om denna renässans främst riktat sig mot heraldiska vapen, har dess inverkan nått vidare. En tecknare, som arbetar med heraldisk konst, lär sig uppskatta tecknens form- och klarhetskrav på ett helt annat sätt, än en i heraldiken obevandrad. Heraldisk formgivning för till en disciplinerad, följdriktig samt

Olof Eriksson: Fana för reservofficersklubb i Nurmijärvi; blå-vitt.

Emblem för Sjömannens Pensionskassa; firmat Lumivalko («Snövit»); Finlands Kommunala Arbetares Förbund (murankare och murkrona); Centralförbund för Socialvård; och Telefonförening i Kotka (kotka = örn). Det första är ritad av Ahti Hammar, det andra av Tapio Vallioja, de tre sista av Olof Eriksson.

framför allt koncentrerad komposition och stilisering. Även då det är fråga om en mindre uppgift, är det för heraldikern naturligt att följa de för kännetecknen typiska, traditionella och lagbundna kompositionsprinciperna.

Heraldikens renässans är en världsomfattande företeelse, även om den är lättast att iakttaga i Europa. De olika länderna har några få – men desto ivrigare – heraldiskt skolade konstnärer. Deras arbeten börjar även synas på alla den heraldiska konstens områden. Många under de senaste åren skapade varu- och föreningsmärken har fått en kraftfull och enkel utformning. Den strävan till enkelhet samt linjernas och yornas rytm, som kännetecknar heraldiken, har verkat förnyande på bl. a. plastiskt utformade emblem såsom medaljer, plaketter och märken. Även kompositionen av föreningsfanor, vilken ännu för några år sedan syntes ha sökt sina förebilder närmast ur någon modellsamlig för konstbroderi, har under de senaste åren baserat sig på ett för flaggor verkligen typiskt bruk av färgytor.

Vapnet eller det heraldiska kännetecknet som utsmyckning på byggnader håller även på att befria sig från den för dem främmande detaljrikedomen. Ett i sten hugget emblem behöver ju icke i detalj motsvara den ursprungliga ritningen av vapnet. Denna är utförd för helt andra ändamål. Emblemets utförande tillämpas och stiliseras i enlighet med det använda materialets fordringar.

De nya, klarare strömningarna inom den heraldiska konsten är dock i sin början. Fortfarande ser man olovligt mycket – förutom rena heraldiska fel – emblem, vilkas komposition är splittrad och oklar. Alltför vanligt är även, att vapnet belastas med för många olika motiv. Och dock behöver just vår tid, om någon, klara och enkla sinnebilder. Vår tids allt mer hektiska livsrytm och tävlan såväl inom affärlivet som idévärlden fordrar slående, lätt och snabbt synliga och igenkända deviser. Med andra ord, vi behöver mera och bättre vardagsheraldik.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.